

ЩОДО НЕМОЖЛИВОСТІ ОСКАРЖЕННЯ АДВОКАТОМ ОКРЕМИХ УХВАЛ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Боровик Андрій Володимирович
*доктор юридичних наук, доцент,
відмінник освіти України,
віце-президент з наукової роботи,
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Незважаючи на норми Конституції України та низки законодавчих актів, які гарантують особі беззаперечне право на захист та право оскарження будь-якого судового рішення з яким вона не згідна, продовжують існувати випадки коли адвокат не має можливості оскаржити ухвалу суду про застосування заходу безпеки. Це питання має значення як для забезпечення захисту прав людини, так і для розуміння меж доступу до правосуддя.

Заходи безпеки за Кримінальним кодексом – зокрема, примусові заходи медичного характеру. Ці заходи не є покаранням, але це – державний примус, який застосовується за встановленими законом підставами (насамперед, коли особа визнана осудною чи неосудною і за відповідною психіатричною експертизою).

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) містить важливі норми щодо оскарження рішень і ухвал. Зокрема відповідне оскарження передбачено: ст. 309 – перелік ухвал слідчого судді, які підлягають апеляції в досудовому провадженні; ст. 513 – ухвала про застосування примусових заходів медичного характеру; ст. 516 – порядок оскарження ухвал щодо застосування таких заходів; інші норми, які регламентують, чи можуть деякі проміжні рішення оскаржуватися окремо, чи лише в межах вироку або рішення [1].

Важливо зазначити, що у даному випадку законодавець застосовує принцип вичерпності – вичерпний перелік ухвал, що підлягають апеляційному оскарженню на певному етапі. Якщо ухвала не входить у цей перелік, права на окрему апеляцію зазвичай не існує.

Основними причинами неможливості оскарження ухвал про застосування заходів безпеки є:

1. Ухвала не входить до переліку ухвал, що підлягають апеляції. Якщо ухвала судді чи слідчого судді була винесена під час досудового

провадження (поки не завершено досудове розслідування) і не входить у перелік ст. 309 КПК, то апеляційна скарга на цю ухвалу не допускається [1].

2. Спеціальний режим оскарження для примусових заходів медичного характеру. Для примусових заходів медичного характеру закон передбачає окремий порядок оскарження – наприклад, ухвали про застосування, або про продовження. Але навіть у таких випадках можливість окремої апеляції може бути обмежена, якщо ухвала не відповідає критеріям законодавства чи не є остаточною.

3. Судовий акт як частина вироку чи рішення. Якщо захід безпеки застосовано у вирокі або остаточному рішенні суду, оскарження здійснюється через апеляцію на вирок чи рішення, а не через окрему апеляційну скаргу на ухвалу.

4. Процедурні обмеження та практичні перепони такі як: неусунення недоліків у апеляційній скарзі (наприклад, недотримання строку, неправильно вказано підстави).

Суд може відмовити у відкритті апеляційного провадження, якщо апеляційна скарга подана на судові рішення/ухвалу, яка за законом не підлягає окремому оскарженню.

Таким чином законодавство України – і зокрема КПК – встановлює вичерпний перелік ухвал, які можуть бути оскаржені адвокатом апеляційно під час досудового слідства. Якщо ухвала не входить до цього переліку, право на окрему апеляцію відсутнє.

Судова практика показує, що суди регулярно відмовляють у відкритті апеляційного провадження, спираючись саме на те, що ухвала не підлягає окремому оскарженню за законом (наприклад, ч. 4 ст. 399 КПК України) [1].

Оскільки неправомірне обмеження права на оскарження може порушувати право на доступ до суду (згідно з Конституцією й міжнародними стандартами прав людини), важливо, щоб адвокат над уважно аналізували підстави ухвали, чи передбачено законодавством можливість її оскарження, чи навіть – чи можна включити аргументи щодо цієї ухвали у апеляційну скаргу на вирок чи рішення.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Точка доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 01.09.2025).